

**Magdalena Parus, Artur Trudzik (red.),  
*Media jako przestrzenie muzyki*, Wydawnictwo Naukowe Katedra, Gdańsk 2016,  
ss. 304.**

Rola muzyki w życiu człowieka jest nie do przecenienia. Już w początkach istnienia kultur scalała ona społeczności i wpisywała się w lokalne tradycje, stając się z czasem dziedzictwem narodów. Współcześnie, choć zmieniły się instrumenty i powstały narzędzia inżynierii dźwięku, muzyka ma ogromne znaczenie zarówno dla jednostek, jak i społeczności. Stanowi ona źródło identyfikacji tożsamościowych, niesie ze sobą wartości estetyczne, wpływa na pracę mózgu. Jak mówi się potocznie, muzyka łagodzi obyczaje i łączy pokolenia. Dlatego też stała się ona przedmiotem zainteresowania nauki.

Funkcjonowanie muzyki w rozmaitych jej aspektach jest domeną muzykologii. Niemniej jednak, ze względu na liczne (i także istotne) funkcje, jakie sfera dźwiękowa odgrywa w życiu człowieka, tematykę tę podejmują również antropologia, etnografia, historia, socjologia czy psychologia. Co więcej, przede wszystkim współcześnie, ale również w perspektywie historycznej, współistnienie muzyki oraz mediów to relacja, w której obie strony wzajemnie na siebie wpływają. Muzyka w mediach jest nie tylko źródłem wartości estetycznych, ale również, a może przede wszystkim, wprowadza odbiorcę w pożądany przez nadawcę nastrój. Z kolei rozwój technologii przyczynił się do rozprzestrzenienia utworów muzycznych i dostępności muzyki na nieznaną dotąd skalę, jednak cyfryzacja niesie ze sobą obniżenie jakości dźwięku. Wydaje się więc naturalne, iż tematyka muzyki podjęta zostanie w naukach o mediach. Jednak mimo to wciąż stosunkowo niewiele jest publikacji podejmujących owo zagadnienie i omawiających je w sposób wyczerpujący.

Niejako w odpowiedzi na potrzebę szerokiej perspektywy badawczej powstała książka *Media jako przestrzenie muzyki* opublikowana w roku 2016 pod redakcją Magdaleny Parus i Artura Trudzika. Na monografię składają się prace

kilkunastu autorów – przedstawicieli rozmaitych dziedzin nauki, którzy pochylają się nad licznymi aspektami relacji pomiędzy mediami a muzyką. Co ciekawe, redaktorzy – jak sami zauważają we wstępnym artykule – nie dążyli do koherencji, nie ograniczali autorów sztywnymi ramami. Zważywszy bowiem na fakt, iż rodzima tradycja badawcza w tym obszarze jest nie tyle młoda, co w zasadzie nie istnieje, warto przyjrzeć się różnorodnym wątkom, które mają szansę wyznaczyć kierunki rozwoju studiów nad muzyką w naukach o mediach. Tym samym publikacja jest interdyscyplinarnym preludium dla dalszych badań w tym obszarze.

Część pierwsza monografii poświęcona jest problematyce nowej subdyscypliny – dziennikarstwa muzycznego – zarówno w perspektywie historycznej, jak i prognostycznej. W badaniach nad mediami muzycznymi, jako że stanowią w polskiej nauce dyscyplinę najnowszą, nie wypracowano jak dotąd w pełni metodologii. Korzysta się zatem z narzędzi medioznawców (a w przypadku prasy muzycznej – prasoznawców), lecz brak sztywnych ograniczeń pozwala na czerpanie z metodologicznego dorobku innych dziedzin. Sprawia to, że studia nad DIMM – dziennikarstwem i mediami muzycznymi – mają z założenia charakter interdyscyplinarny. Rozważania nad tą problematyką prezentuje Artur Trudzik w artykule zatytułowanym *Dziennikarstwo i media muzyczne. Stan obecny i perspektywy*. Prócz zagadnień metodologicznych, autor przybliży także inicjatywy naukowe mające na celu promowanie nowej subdyscypliny, ale również stanowiska wobec DIMM zajmowane w świecie akademickim. Badacz zauważa, iż problematyka ta zakorzenia się w naukach o mediach, podczas gdy jednocześnie PMS (popular music studies) rozwija się w naukach humanistycznych i społecznych.

Media muzyczne uwikłane są w szereg zależności. Mowa tu nie tylko o technologii, ale również przeróżnych uwarunkowaniach ekonomicznych, czy nawet politycznych – jak pokazuje historia polskiego dziennikarstwa muzycznego, które swoje początki miało w PRL-u. Badania Dariusza Barana ujawniają, iż dynamika wydawnicza, jaką zaobserwowano w Polsce po roku 1989, nie trwała długo i już pod koniec ostatniego dziesięciolecia XX wieku branża muzyczna uległa osłabieniu. Autor zwraca uwagę na przemiany, które wpłynęły w Polsce na dostępność muzyki – z jednej strony coraz to nowsze nośniki, z drugiej wdrożenie przepisów prawa autorskiego, które ograniczyły piractwo fonograficzne. Badacz prezentuje rozmaite kierunki rozwoju polskich mediów muzycznych w nowym ustroju.

Powszechna dostępność muzyki zmieniła oblicze dziennikarstwa muzycznego. Współcześni dziennikarze stają przed nowymi wyzwaniami: liberalne media masowe i tradycyjne media muzyczne (np. radio) konkurują ze sobą o zainteresowanie

odbiorców. Ta druga grupa, jak pisze Szymon Nożyński, przestała wyznaczać kanony, zmuszona podążać za oczekiwaniami słuchaczy.

Kolejna część monografii przedstawia – jak głosi jej tytuł – *Dylematy dziennikarstwa muzycznego*. Stajemy przed nową epoką, w której oddziałują na nas dwa antagonistyczne ruchy. Z jednej strony audialność zepchnięta zostaje na dalszy plan przez wizualność. Z drugiej strony muzyka dostępna jest na masową skalę, dzięki mobilnym nośnikom „mieści się w kieszeni”, zaś jej wszechobecność w marketach, w reklamach emitowanych na ulicach czy nawet w oczekiwaniu na połączenia telefoniczne – nosi znamiona swoistego terroru muzycznego. Na współczesną kulturę muzyczną składają się rozmaite obszary, które w swoim artykule w ogólnym zarysie prezentuje Rafał Ciesielski. Za kreowanie standardów komentowania muzyki odpowiedzialna jest krytyka muzyczna. Autor zauważa, iż pojawienie się internetu stworzyło zupełnie nową przestrzeń komunikowania oraz „przewartościowanie niektórych elementów dotychczasowej, tradycyjnej, formuły publicznego wypowiedzania się o muzyce”. Z kolei kształtowanie postaw w zakresie odbioru i komentowania muzyki, a także ogólnej orientacji muzycznej, jest domeną powszechnej edukacji medialnej. Ciesielski zauważa, iż w polskim szkolnictwie jest to nauka dalece niedoceniana.

Odbiór muzyki z konieczności wiąże się z jej przedstawieniem – to jest wywiedzeniem poza sferę koncepcji – oraz zapośredniczeniem, czyli powiązaniem z określoną przestrzenią. Tomasz Misiak zwraca uwagę na immanentny charakter powiązania muzyki oraz jej nośnika. Autor podkreśla, iż formy przedstawiania oraz zapośredniczenia muzyki najczęściej łączą się ze sobą w przestrzenie hybrydyczne. Autor prezentuje transformację sposobów myślenia o kulturze muzycznej, przywołuje formy kulturowe zaproponowane przez Chrisa Cutlera. W swoim artykule Misiak prezentuje również ciekawe zabiegi artystyczne, o charakterze skrajnym, eksperymentalnym – gdzie muzyka przekracza granice medium. Tym samym autor porusza kwestię niezwykle ważną, choć raczej pomijaną tak w codziennych, jak i naukowych rozważaniach: jak technologie zapośredniczające muzykę wpływają na codzienne przyzwyczajenia, na odbiór muzyki, na rynek muzyczny?

Monika Białek prezentuje rolę muzyki w polskim reportażu radiowym, który pozostaje całkowicie poza sferą wizualną. Autorka zwraca uwagę na fakt, iż w gatunku tym zadanie muzyki nie sprowadza się wyłącznie do podkreślania nastroju. W artykule wymienia i charakteryzuje funkcje takie jak: 1) komentowanie – z wykorzystaniem warstwy słownej utworów; 2) budowanie narracji – przy użyciu piosenek napisanych specjalnie na potrzeby reportażu; 3) odpowiadanie za kompozycję i stylizację – łączenie fragmentów reportażu w spójną całość lub podkreślanie tych części, które z założenia mają zostać wyróżnione;

4) tworzenie tła oraz klimatu – sygnalizowanie przestrzeni, w której dzieje się akcja, nadawanie wypowiedziom odpowiedniego tonu; 5) sygnalizowanie zmiany – na przykład czasu i przestrzeni. Niezwykle interesujący artykuł wzbogacony jest omówieniem przykładowych reportaży radiowych, w których muzyka realizuje poszczególne funkcje.

Radio jako medium dedykowane sferze dźwiękowej jest szczególną przestrzenią dominacji muzyki. O tym, jak jest ona wykorzystywana w publicznych regionalnych rozgłoszeniach radiowych, traktuje artykuł Tadeusza Sznajderskiego. Autor przybliży ciekawe przykłady audycji emitowanych w Radiu Koszalin, na przykładzie których ukazuje szerszą problematykę.

Monografię zamyka rozdział poświęcony różnym kontekstom funkcjonowania muzyki w mediach. Niezwykle ciekawym zagadnieniem jest rozwój mediów masowych poświęconych muzyce folkowej, która jest niszowa i niejako stoi w opozycji do muzyki proponowanej przez kulturę masową. Zagadnienie to podejmuje Agnieszka Kościuk-Jarosz, która na bazie własnych badań prognozuje dalszy rozwój wydawnictw poświęconych temu oryginalnemu nurtowi. Muzyka folkowa wiąże się z mediami muzycznymi w sposób szczególny, gdyż wymaga ona odpowiedniej wiedzy na temat kultury i historii poszczególnych regionów, by jej odbiór był świadomy. Media mają możliwość kreowania kanonu muzyki regionalnej, co prezentuje Marcin Wądołowski na przykładzie muzyki śląskiej. Autor pokazuje, iż kreacje medialne mogą zostać zinternalizowane przez społeczności lokalne.

Muzyka stanowić może zarówno narzędzie, jak i przedmiot wypowiedzi. Może wyrażać emocje, ale też może je wzbudzać. Do refleksji na ten temat zachęca artykuł Zuzanny Wiśniewskiej poświęcony sferze muzycznej w reportażach Ryszarda Kapuścińskiego, w szczególności reportażowi *Lumumba*. Jak konstatuje autorka: „mówienie o muzyce nigdy nie da takiego efektu jak mówienie muzyką”.

Tom zamyka artykuł Magdaleny Parus, w którym autorka przedstawia rozmaite sposoby prezentowania muzyki na przykładzie publikowanych w tygodniku „Polityka” relacji o Krajowym Festiwalu Piosenki Polskiej w Opolu. Parus prześledziła komentarze prasowe z lat 1963–1989, które ujawniają przemiany polskiej sceny muzycznej tego okresu i swoisty międzypokoleniowy konflikt między uczestnikami festiwalu. Analiza ukazała również, iż opinie prasowe były krytyczne wobec relacji z festiwalu emitowanych przez radio i telewizję. Dziennikarze „Polityki” niejednokrotnie podkreślali znaczenie KFPP dla samego Opolu. Artykuł w ciekawy sposób przedstawia ówczesną perspektywę dziennikarską w świetle współczesnych badań.

*Media jako przestrzeń muzyki* to publikacja nowatorska. Szeroki zakres poruszanych tematów świadczy o dużej odwadze redaktorów, ale jest również dowodem na to, że nauki o mediach doświadczają nienasycenia w zakresie badań nad sferą audialną. Recenzowana monografia stanowi przyczynek do zapewnienia tej poznawczej luki. Z całą pewnością inicjatywa ta zasługuje na kontynuację.

Barbara Cyrek